

Omówienie nadesłanych książek

LITURGIKA

BROM Rudolf, *Postuga słowa Bożego według nauki I Synodu Diecezji Katowickiej. (Dodano dokumenty synodów byłej Metropolii Krakowskiej o przepowiadaniu słowa Bożego)*, Katowice: Kuria Metropolitalna, Drukarnia Archidiecezjalna 2005, 172 s., ISBN 83-88648-11-X.

Synody diecezjalne na przestrzeni dziejów Kościoła zawsze odgrywały znaczącą rolę w życiu diecezji, porządkując prawodawstwo Kościoła lokalnego, dając nowe impulsy duszpasterskie i wyznaczając kierunki jego przyszłej działalności. W 1975 r. zakończył się trwający trzy lata I Synod Diecezji Katowickiej, którego najważniejsze postanowienia dotyczące kwestii przekazywania wiary omawia niniejsza publikacja. W kolejnych rozdziałach ukazana jest najpierw krótka historia zwołania Synodu,

następnie zostają omówione uchwały dotyczące przekazu wiary poprzez przepowiadanie, katechizację i środki społecznego przekazu, scharakteryzowane główne tezy uchwał dotyczące samego przepowiadania słowa Bożego oraz nakreślona nauka synodów dawnej prowincji krakowskiej w tej kwestii. W obszernym aneksie umieszczonych zostało 13 dokumentów synodalnych, przede wszystkim I Synodu Diecezji Katowickiej, ale i z diecezji ościennych poruszających problem przepowiadania słowa Bożego.

„*Contemplare mysteria liturgiae*” *Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Jerzemu Józefowi Kopciowi CP*, w: „*Roczniki Teologiczne*”, t. LII, z. 8, Lublin: Tow. Nauk. KUL 2005, 474 s., ISSN 1233-1457.

W pierwszej części książki zostało omówione życie i działalność dydaktyczno-naukowa ks. prof. J.J. Kopia na KUL-u i w innych ośrodkach teologicznych w kraju i zagranicą. Zamieszczono również wykaz publikacji tego zasłużonego uczonego. Na podkreślenie zasługuje oryginalna i wieloaspektowa działalność badawcza, a także ogromne zasługi w kształceniu młodszych pracowników naukowych (jest promotorem ponad 30 prac doktorskich). W dalszej części książki swojemu przyjacielowi, koledze i mistrzowi dedykowało ponad 20 autorów swoje opracowania o tematyce liturgiczno-homiletycznej.

GŁOWA Władysław, *Eucharystia. Msza święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą*, Rzeszów: Poligrafia Wyższego Seminarium Duchownego 2005, 373 s., ISBN 83-89326-05-1.

W języku polskim istnieje niewiele całościowych opracowań liturgicznych dotyczących sakramentu Eucharystii. Tę lukę zdaje się zapełniać niniejsza, dość obszerna publikacja. Autor omówił najpierw krótko ewolucję liturgii Mszy św., poczynając od Ostatniej Wieczerzy aż po reformę Soboru Watykańskiego II. Następnie w poszczególnych rozdziałach omawia nazwę i różne formy Eucharystii oraz najważniejsze, bardzo szeroko pojęte, pomoce odgrywające istotną rolę w jej sprawowaniu. Najobszerniejszy rozdział poświęcony jest strukturze obrzędów Mszy św., które zostały poddane bardzo szczegółowej analizie. Ostatnia część omawia formy kultu Eucharystii poza Mszą św. W aneksie umieszczono jeszcze siedem podstawowych tekstów źródłowych, zaczerpniętych głównie od ojców Kościoła, a dotyczących Eucharystii.

Jubileusz uczy. 900-lecie Kamienia Śląskiego. Materiały sympozjum naukowego zorganizowanego przez Katedrę Liturgiki i Hagiografii Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, Kamień Śląski – Opole 6–8 grudnia 2004 (Sympozja 61), Erwin MATEJA (red.), Opole: Red. Wydaw. WT UO 2005, 142 [2] s., ISBN 83-60244-12-X.

Treść: MATEJA Erwin, *Wprowadzenie*, s. 5–6; SOBECZKO Helmut Jan, *Kult świętych Odrowążów na Śląsku*, s. 7–21; PIERSKAŁA Rudolf, *Ikonomia św. Jacka inspiracją do refleksji nad adoracją Najświętszej Eucharystii*, s. 23–32; KOPIEC Jan bp,

Postawy biskupów wrocławskich w kwestii duszpasterstwa dwujęzycznego na przykładzie kardynałów Georga Koppa i Adolfa Bertrama, s. 33–41; WÓJCIK Hubert, *Przenikanie form życia religijnego mieszkańców Moraw i Śląska na przykładzie parafii dekanatu Valašskie Klobouky w archidiecezji ołomunieckiej*, s. 43–53; MANIURKA Piotr Paweł, *Sztuka ponad regionami. Na przykładzie wybranych średniowiecznych eksponatów z Muzeum Diecezjalnego w Opolu*, s. 55–60; POŚPIECH Remigiusz, *Triadyczny wymiar religijnej kultury muzycznej na Śląsku*, s. 61–71; RABIEJ Stanisław, *Wpływ uniwersytetów na kulturę Europy*, s. 73–80; JASKÓŁA Piotr, *Protestantyzm w kulturze Śląska*, s. 81–93; WORBS Marcin, *Niemiecki katolicki ruch młodzieżowy na Śląsku jako podmiot kształtowania postaw religijnych i społecznych*, s. 95–101; MATEJA Erwin, *Polsko-niemiecko-czeskie wpływy na kształtowanie się śląskiego kalendarza świętych*, s. 103–115; GŁOMBIK Konrad, „Europa w miniaturze”. *Dziesięciolecie Sanktuarium św. Jacka oraz Centrum Kultury i Nauki Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego w Kamieniu Śląskim*, s. 117–128; LENART Mirosław, *Teksty o św. Jacku Odrowążu we Włoszech*, s. 129–140.

Eucharystia — źródło, szczyt i życie. Tydzień Eklezjologiczny 2004 (W Trosce o Kościół 5), Lublin: Wydaw. KUL 2005, 202 s., ISBN 83-7363-285-9.

Treść: BUDZYŃSKI Jan, *Wstęp*, s. 7–8; WITCZYK Henryk, *Eucharystia — żywa ofiara przemienienia i pojednania*, s. 11–22; MIGUT Bolesław, *Eucharystia jako ofiara w świetle Katechizmu Kościoła Katolickiego i wprowadzeń do wybranych ksiąg liturgicznych*, s. 23–49; LEKAN Janusz, *Eucharystia darem Paschalnej Ofiary*, s. 51–73; MALINA Artur, *Eucharystia — ku „nowemu niebu” i „nowej ziemi”* (Ap 21–22), s. 77–91; ZACHARA Maciej, *Eucharystia jako zapowiedź przyszłej chwały w wybranych zachodnich źródłach liturgicznych*, s. 93–113; GAJEK Sergiusz MIC, *Dążąc ku chwale przyszłego wieku — perspektywa liturgicznej tradycji bizantyjskiej*, s. 115–126; *Dyskusja I*, s. 127–131; BATRUCH Stefan, *Katecheza mistagogiczna*, s. 135–137; ADAMCZEWSKI Bartosz, *Kościół jako ikona Chrystusa — „ciała mojego za was” — w 1 Kor*, s. 141–157; KULBACKI Piotr, *Paradygmat wspólnoty chrześcijańskiej w świecie w liturgii posoborowej*, s. 159–174; KANTYKA Przemysław, *Chrześcijaństwo przy jednym stole Eucharystii. Możliwości i perspektywy interkomunii*, s. 175–185; *Dyskusja II*, s. 187–197; CZAJA Andrzej, *Katecheza*, s. 199–202.

Księga modlitw. Hymny, litanie, nowenny na cały rok, najpiękniejsze koronki, modlitwy wstawiennicze, wezwania do świętych Patronów, rozważania tajemnic różańcowych, rozważania stacji Drogi Krzyżowej, Kraków: „eSPe” 2005, 351 [3] s., ISBN 83-89645-94-7.

Publikacja jest obszernym zbiorem różnorodnych modlitw, pomocną w przygotowaniu nabożeństw, ale także przydatną dla prywatnej pobożności. Teksty modlitewne podzielone są na kilka grup: na początku umieszczono podstawowe modlitwy, które powinien znać każdy chrześcijanin, następnie litanie zatwierdzone przez Kościół, rozważania tajemnic różańcowych i Drogi Krzyżowej, nowenny na cały rok,

kilkanaście koronek, modlitwy do Ducha Świętego, modlitwy do Najświętszej Maryi Panny, modlitwy w różnych intencjach, modlitwy do świętych patronów oraz modlitwy za zmarłych. Bogactwo modlitewne *Księgi modlitw* jest stosunkowo mocno zróżnicowane — od oficjalnych tekstów Kościoła zaczerpniętych z liturgii godzin po teksty bardzo prywatne i mające osobisty charakter.

Laudate Dominum. Księdzu Profesorowi Jerzemu Stefańskiemu z okazji 65-lecia urodzin i 40-lecia kapłaństwa, Krzysztof KONECKI (red.), Gniezno: Wyd. Gaudentium 2005, 639 s., ISBN 83-89270-42-0.

Księga zawiera ponad 40 artykułów głównie wykładawców najważniejszych ośrodków teologicznych w Polsce. Tematyka opracowań dotyczy w większości posoborowej odnowy liturgicznej, m.in. Eucharystii i pozostałych sakramentów, stanu aktualnej reformy liturgicznej, problematyki z zakresu historii liturgii, roku liturgicznego, roli homilii i muzyki w celebracji liturgicznej, itp.

Liturgia w świecie widowisk (Opolska Biblioteka Teologiczna 82), Helmut Jan SOBECZKO, Zbigniew Władysław SOLSKI (red.), Opole: Red. Wyd. WT UO 2005, 379 s., ISBN 83-60244-17-0.

Wydanie książki poprzedziła interdyscyplinarna konferencja naukowa pt. *Teatr – kultura – liturgia*, zorganizowana w Opolu i Wrocławiu (16–17 III 2005 r.) przez Uniwersytet Opolski (Wydziały Filologiczny i Teologiczny) oraz Ośrodek Badań Twórczości Jerzego Grotowskiego i Poszukiwań Teatralno-Kulturalnych we Wrocławiu. Artykuły podejmują tematykę obecności transcendentalnej refleksji we współczesnej kulturze, szukając wzajemnych relacji w obszarach granicznych między liturgią a teatrem i innymi sztukami audiowizualnymi. Podzielono je na siedem rozdziałów.

Treść: SOBECZKO Helmut Jan, SOLSKI Zbigniew Władysław, „*Dajmy przedstawienie za przedstawienie*” *Wprowadzenie*, s. 5–13; CHRZEŚCIJAŃSTWO I KULTURA: PYC Marek, *Dramatyczna wizja chrystologii Hansa Ursa von Balthasara*, s. 17–28; RABIEJ Stanisław, *Integracyjna funkcja kultury*, s. 29–39; WORBS Marcin, *Kulturowy wymiar liturgii w ujęciu Romano Guardiniego (1885–1968)*, s. 41–48; LITURGIA: CZAJKOWSKI Michał, *Związki między liturgią chrześcijańską a żydowską*, s. 51–60; JANICKI Jan, *Wpływ antycznego teatru greckiego na liturgię*, s. 61–76; CZERSKI Janusz, *Mistagogiczna interpretacja liturgii bizantyjskiej*, s. 77–85; PIERSKAŁA Rudolf, *Ars celebrandi w zgromadzeniu liturgicznym*, s. 87–101; KUBSKI Grzegorz, *Sytuacja retoryczna Ewangelii w liturgii Wielkiego Piątku w obrzędku łacińskim*, s. 103–114; MASŁOWSKI Michał, *Przestrzeń relacyjna w liturgii małżeństwa*, s. 115–124; SOBECZKO Helmut Jan, *Dramatyzacje i przedstawienia w średnio-wiecznej liturgii na Śląsku*, s. 125–138; MUZYKA: POŚPIECH Remigiusz, „*Theatrum musicum*” w liturgii okresu baroku, s. 141–155; WĘGRZYN-KLISOWSKA Walentyna, *Retoryka muzyczna w lamentach wrocławskiego kantora Johannesesa George Clementa (1710–1794)*, s. 157–161; KLISOWSKI Ryszard, *Rola nowej gestyki muzycznej*

w tworzeniu metaznaczeń, s. 163–169; POLONY Leszek, *Symbole chrześcijaństwa w „Missa pro pace” Wojciecha Kilara*, s. 171–177; LITERATURA: ZARĘBIANKA Zofia, *Literatura jako liturgia*, s. 181–188; HECK Dorota, *Scena dialogu. Etyzm w badaniach literackich, dialog i „soliloquium”*, s. 189–197; KALINOWSKI Daniel, *Dziesiątki — stylistyka i świat wartości*, s. 199–209; GLEŃ Adrian, *Zamiast religii. Poetycka mitologia i bezbożna „liturgia” w późnej twórczości Mirona Białoszewskiego*, s. 211–222; DRAMAT: MATEJA Erwin, *Hiszpańskojęzyczna sztuka z XVI wieku o św. Jacku Odrowązu*, s. 225–229; SOKÓŁ Lech, *„Wszystko, albo nic”: Bóg i religia w „Brandzie” Henrika Ibsena*, s. 231–244; WĄCHOCKA Ewa, *Grzech i odkupienie w „Zjeździe rodzinnym” Thomasa S. Eliota*, s. 245–253; SOLSKI Zbigniew Władysław, *Obraz Mszy św. w „Do piachu...” Tadeusza Różewicza*, s. 255–267; CIECHOWICZ Jan, *Pogrzeb po polsku — w liturgii i w dramacie współczesnym*, s. 369–280; TEATR: KOCUR Mirosław, *Aktor w teatrze chrześcijańskim. „Wyznania” św. Augustyna*, s. 283–290; MYKITA-GLENSK Czesława, *„Narty Ojca Świętego” Jerzego Pilcha w lekturowym i scenicznym odbiorze*, s. 291–300; GOŁACZYŃSKA Magdalena, *Wątki religijne w spektaklach alternatywnego Teatru „Biuro Podróży”*, s. 301–309; SMOŁIŃSKA Teresa, *Teatralne aspekty tradycji kolędniczej*, s. 311–320; FILM I NOWE MEDIA: PAWIŃSKI Sławomir, *Medialne modyfikacje ewangelizacji*, s. 323–336; LIS Marek, *Film pasyjny: Doświadczenie misterium*, s. 337–343; FRĄC Waldemar, *Widowiska negatywności — zło w kinie jako fenomen współczesnej kultury*, s. 345–353; LEDWINA Anna, *„Całkowite zaćmienie” Agnieszki Holland a doświadczenie Absolutu „Poetów przeklętych” Paula Verlaine’a i Artura Rimbauda*, s. 355–364; RÓŻYCKI Andrzej, *Religia w sieci*, s. 365–373.

Modlitwy eucharystyczne Mszału Rzymskiego. Dzieje – teologia – liturgia (Opolska Biblioteka Teologiczna 80), Helmut Jan SOBECZKO (red.), Opole: Red. Wydaw. WT UO 2005, 328 s., ISBN 83-60244-16-2.

Jest to zbiór artykułów opracowany przez wykładowców liturgiki teologicznych ośrodków naukowych w Polsce z okazji Roku Eucharystii. Autorzy omawiają dzieje i teologię istotnych elementów strukturalnych modlitw eucharystycznych Mszału Rzymskiego Pawła VI (1970). Przygotowania do druku i wydania książki podjęła się Redakcja czasopisma „Liturgia Sacra”, która w ten sposób upamiętniła również swoje 10-lecie istnienia.

Treść: SOBECZKO Helmut Jan, *Przedmowa*, s. 5; NOWAKOWSKI Przemysław CM, *Anafory — modlitwy eucharystyczne Kościołów wschodnich*, s. 7–23; SOBECZKO Helmut Jan, *Modlitwy eucharystyczne w tradycji Kościoła zachodniego*, s. 25–37; STEFAŃSKI Jerzy, *Nowe modlitwy eucharystyczne w Mszale Pawła VI. Kwestie redakcyjne*, s. 39–69; DURAK Adam SDB, *Elementy teologiczno-strukturalne modlitw eucharystycznych*, s. 71–78; NOWAK Władysław, *Eucharystia ofiarą Chrystusa i Kościoła w modlitwach eucharystycznych odnowionej liturgii Mszy Świętej*, s. 79–91; KWIATKOWSKI Dariusz, *Udział wiernych w modlitwie eucharystycznej*, s. 93–112; CZERWIK Stanisław, *Z bogactwa prefacji Mszału Rzymskiego Pawła VI*, s. 113–139;

MOTYLIŃSKI Piotr, „*Sanctus*” w modlitwie eucharystycznej, s. 141–146; MATWIEJUK Kazimierz, *Epikleza w modlitwach eucharystycznych*, s. 147–165; KRAKOWIAK Czesław, *Aklamacje anamnetyczne po konsekracji*, s. 167–179; KOPEREK Stefan CR, *Maryja w rzymskich modlitwach eucharystycznych*, s. 181–193; MATEJA Erwin, *Wspomnienie świętych w modlitwach eucharystycznych*, s. 195–200; ŻADŁO Andrzej, *Modlitwy wstawiennicze*, s. 201–212; DECYK Jan, *Modlitwy wstawiennicze za zmarłych*, s. 213–225; NADOLSKI Bogusław TChr, *Doksologia kończąca modlitwę eucharystyczną — wyrazem historii zbawienia*, s. 227–234; NOWAK Jacek SAC, *IV modlitwa eucharystyczna*, s. 235–243; MATUSZEWSKI Mateusz, *Modlitwa eucharystyczna w różnych potrzebach*, s. 245–256; ARASZCZUK Stanisław, *Pierwsza modlitwa eucharystyczna o tajemnicy pojednania*, s. 257–272; PETRYK Piotr, *Druga modlitwa eucharystyczna o pojednaniu*, s. 273–283; PIERSKAŁA Rudolf, *Modlitwy eucharystyczne w Mszach z udziałem dzieci*, s. 285–299; ROPIAK Sławomir, *Śpiew kapłana i wiernych w modlitwach eucharystycznych*, s. 301–320.

MORAND Georges, *Egzorcyzmy*, tł. z fr. Katarzyna Pamięta, Warszawa: „Palabra” 2005, 199 [2] s., ISBN 83-89691-14-0.

Tajemnica zła i działania szatana w świecie zawsze budziła ogromne emocje, pytania, ale i chęć skutecznego przeciwstawiania się im. Autor publikacji, kapłan diecezji paryskiej, jest związany z ruchami charyzmatycznymi, ale współpracował również ściśle z egzorcystą diecezjalnym i przez pięć lat uczestniczył w spotkaniach egzorcystów. Jego książka nie szuka taniej sensacyjności, ale podzielona na dwie części. W pierwszej z nich omawia dyskusje, jakie toczą się obecnie wokół tematyki szatana i egzorcyzmu, w drugiej zaś wskazuje na znaczenie egzorcyzmu dziś. Opiera się przy tym na konkretnych przypadkach, z którymi się spotkał, zaś praktykę egzorcyzmu jako modlitwy rozumie bardzo szeroko, obejmując nią także przypadki jasnowiedzenia, *New Age*, magii czy satanizmu. W aneksie umieszczono kilka modlitw, jakie mogą zanosić prywatnie wierni „w zmaganiu się z mocami ciemności”

ROUILLARD Philippe, *Leksykon święt chrześcijańskich za Zachodzie*, tł. z fr. Magdalena Paleń, Poznań: Księg. św. Wojciecha 2005, 199 s., ISBN 83-7015-808-0.

Kalendarz liturgiczny i jego święta wyznaczają rytm życia chrześcijańskiego. Tłumaczona z języka francuskiego publikacja P. Rouillarda, benedyktyna, wykładowcy na Uniwersytecie św. Anzelma w Rzymie, jest próbą przedstawienia dla szerokiej rzeszy czytelników w przystępny sposób historii i treści święt chrześcijańskich. Ukazane są kolejno najpierw święta Pańskie, po których następują święta Maryjne, zaś w części ostatniej umieszczono także wybrane, ważniejsze święta ku czci postaci świętych. Przedstawiona została historia każdego z prezentowanych święt, misterium, które stało się źródłem jego powstania, a także obyczaje i sztuka związane z danym świętem. W przypadku postaci świętych wspomniane są również najważniejsze wydarzenia z ich życia, legendarne przekazy oraz miejsca czy grupy ludzi, którym szczególnie oni patronują.

MUZYKA KOŚCIELNA

MARZEC Radosław, *Interpretacja utworów organowych Jana Sebastiana Bacha w świetle źródeł XVIII-wiecznych*, Lublin: „Polihymnia” 2005, 117 s., ISBN 83-7270-327-2.

Jest to rodzaj podręcznika dla wykonawców dzieł organowych J.S. Bacha, który składa się z następujących rozdziałów: *Organy* (s. 17–28); *Registracja* (s. 29–43); *Technika gry* (s. 45–60); *Articulacja i akcentacja* (s. 61–75); *Ornamentacja* (s. 77–94); *Rytm* (s. 95–105); *Tempo* (s. 107–114). Całość dopełnia: *Źródła i skróty* (s. 7–12), *Wstęp* (s. 13–16) oraz *Zakończenie* (s. 115–117).

Muzyka w służbie liturgii. W 50. rocznicę ogłoszenia encykliki papieża Piusa XII „Musicae sacrae disciplina” (Studia Pro Musica Sacra 2), Robert TYRAŁA (red.), Kraków: Wydaw. Naukowe PAT 2005, 191 s., ISBN 83-7438-042-X.

Treść: GROCHOLEWSKI Zenon kard., *Formacja kapłanów a troska o rozwój muzyki kościelnej*, s. 7–29; TYRAŁA Robert, *Encyklika Piusa XII „Musicae sacrae disciplina” jako efekt ruchu liturgicznego oraz cecylianizmu w Europie*, s. 31–79; ZAJĄC Andrzej, *Muzyka sakralna w encyklice Piusa XII „Musicae sacrae disciplina” a soborowa koncepcja muzyki liturgicznej*, s. 81–96; DELIMAT Wiesław, *Kształcenie muzyków kościelnych w Polsce i jego wpływ na repertuar muzyki sakralnej*, s. 97–107; SIEDLIK Włodzimierz, *Synchronizacja czynności emisyjnych podstawą kształtowania prawidłowej techniki wokalnej chóru*, s. 109–119; MIESZCZAK Stanisław SCJ, *Muzyka kościelna w formułach liturgicznych tradycji rzymskiej*, s. 121–133; PRZYBYLSKI Tadeusz SDB, *Szkoła organistowska w Przemyślu w latach 1916–1963 na tle ogólnego procesu kształcenia organistów w Polsce*, s. 135–158; KAŁAMARZ Wojciech CM, *Muzyka drogą do Boga*, s. 159–182.

SIEKIERKA Iwo Hubert OFM, *Notacja sangalleńska i metzeńska jako współczesne źródło interpretacji chorału gregoriańskiego*, Opole: Red. Wydaw. WT UO 2005, 187 s., ISBN 83-60244-03-0.

Jest to rodzaj podręcznika dla wykonawców średniowiecznej monodii liturgicznej, uwzględniającego najnowsze zdobycze semiologii chorału gregoriańskiego, której twórcą był benedyktyński opat klasztoru w Solesmes Eugene Cardin. Jak pisze autor we wstępie: „Semiologia chorału gregoriańskiego jest nauką zajmującą się średniowiecznymi zapisami muzycznymi, które towarzyszą tekstom liturgicznym. Celem tej nauki jest odczytanie linii melodycznej poszczególnych kompozycji, ale również sposobu jej wykonania. Semiologia ma również pomóc w określeniu pochodzenia zapisu neumatycznego, czy też określeniu okresu, w którym on sam powstał. W szerszym sensie obiektem semiologii jest lektura średniowiecznych tekstów muzycznych w celu ich lepszego zrozumienia, co w konsekwencji powinno prowadzić do odtworzenia poszczególnych utworów według koncepcji zawartej w najstarszych manuskryptach” (s. 11).

Praca składa się z następujących rozdziałów: I. *Notacja ksiąg liturgicznych Wydawnictwa Watykańskiego*, s. 13–22; II. *Neumy pojedyncze (monosoniczne)*, s. 23–35; III. *Neumy złożone z dwóch dźwięków (bisoniczne)*, s. 37–50; IV. *Neumy złożone z trzech dźwięków (trisoniczne)*, s. 51–88; V. *Neumy rozwinięte o czterech i więcej nutach (plurisoniczne)*, s. 89–122; VI. *Grupy neum pojedynczych na tym samym tonie (unisoniczne)*, s. 123–134; VII. *Neumy przejściowe*, s. 135–157; VIII. *Likwescencja*, s. 159–165; IX. *Artykulacja*, s. 167–175; X. *Litery o szczególnym znaczeniu interpretacyjnym*, s. 177–180. Warto podkreślić, że całość wywodów jest bogato ilustrowana przykładami nutowymi w równoległym zapisie chorałowym i cheironomicznym.

SZCZEPANKIEWICZ Maciej, *Cantate Domine. Szkice o kulturze muzycznej Kościoła*, Szczecin: Salezjańska Szkoła Organowa im. Kardynała Augusta Hlonda 2005, 191 s., ISBN 83-88517-34-1.

W zamieszczonej na obwołucie książki opinii rektora KUL ks. prof. dra hab. S. Wilka czytamy m.in.: „Autor *Szkieców o kulturze muzycznej Kościoła* swoje analizy i przemyślenia koncentruje wokół aktualnych, niezwykle ważnych zagadnień szczegółowych, które zestawione w jednym opracowaniu komponują się w logiczną całość. Rozważania o muzyce, w tak wielorako ujętych aspektach, prowadzą Czytelnika do lepszego zrozumienia jej źródeł i inspiracji teologicznych oraz uwarunkowań socjologiczno-psychologicznych, a także jej wątków historycznych i współczesnych tendencji rozwojowych. Te ostatnie Autor ocenia wnikliwie, z wielką troską o ich właściwe ukierunkowanie, a jednocześnie z uzasadnionym niepokojem wskazując w sposób nie tyle emocjonalny, co profesjonalny, jej rozliczne meandry i zagrożenia”.

Różnorodna treść omawianych zagadnień szczegółowych przedstawiona została w następujących rozdziałach: (I) *Teologia muzyki* (s. 11–35); (II) *Muzyka kościelna na przestrzeni wieków* (s. 37–70); (III) *Socjo-psychologiczne aspekty kultury muzycznej Kościoła* (s. 71–85); (IV) *Kultura muzyczna Kościoła w poglądach przedstawicieli polskiej inteligencji* (s. 87–154); (V) *Współczesne tendencje w muzyce kościelnej* (s. 155–176). Całość uzupełnia *Wstęp* (s. 7–10), *Zakończenie* (s. 177–183) oraz wykaz wykorzystanej w pracy bibliografii (s. 185–190).

WOLAŃSKI Andrzej, *Dramat liturgiczny w średniowieczu* (Monografie 5), Wrocław: Akademia Muzyczna im. Karola Lipińskiego 2005, 84 s., ISBN 83-86534-28-1.

Niezwykle staranna i piękna od strony szaty graficznej publikacja wrocławskiego muzykologa A. Wolańskiego dotyczy interesującej problematyki średniowiecznego dramatu liturgicznego, ujętej w szerokiej perspektywie interdyscyplinarnej. Po wstępnych rozważaniach terminologicznych (s. 7–12) autor przedstawia szczegółowo stan badań (s. 13–17) oraz podstawę źródłową (s. 18–22). Szczególnie cenny jest tu wykaz źródeł, obejmujący manuskrypty polskie (jedynie przekazy z tekstem muzycznym), jak i zagraniczne, podzielony na pięć działów: 1. *Dramaty oparte na tekście Starego Testamentu* (4 przekazy); 2. *Dramaty oparte na tekście Nowego Testamentu* (20); 3. *Dramaty poświęcone Najświętszej Maryi Pannie* (7); 4. *Dramaty poświę-*

cone św. Mikołajowi (8); 5. *Dramaty eschatologiczne* (2). W kolejnym rozdziale omówiony został organiczny związek pomiędzy dramatem a liturgią, od ściśle w liturgii zakorzenionych tropów *Quem quaeritis*, po utwory coraz luźniej związane z liturgią (s. 23–30). Istotną część omawianej pracy zajmują zagadnienia dotyczące podstawowych dla przedstawianego gatunku elementów: słowa (s. 31–40), dźwięku (s. 40–62) i mimetyki (s. 62–66). Na szczególne wyróżnienie zasługują wyczerpujące analizy struktur dźwiękowych zachowanych dramatów liturgicznych, bogato ilustrowane przykładami nutowymi. Ostatni rozdział pracy wprowadza w krąg problematyki praktyki wykonawczej, bardzo istotnej dla właściwej interpretacji zachowanych przekazów źródłowych (s. 67–74).

Jak zaznacza autor w zakończeniu (s. 75–77): „(...) praca ujmuje dramat liturgiczny średniowiecznego Kościoła zachodniego w perspektywie historycznej i estetycznej. Ukazuje widowiska liturgiczne jako zjawiska wrażliwe na przemiany zachodzące w wielu dziedzinach sztuk, w literaturze, a także w świadomości społecznej i w warstwie ideologicznej, inscenizacje te tkwiły bowiem głęboko w kulturze epoki, która je zrodziła; w swoich cechach były w pełni średniowieczne, a zanikały wraz z nadejściem epoki nowożytnej, która kultywowała już odmienne formy teatru religijnego” (s. 75).

Całość prezentowanej pozycji dopełnia wykaz najważniejszej bibliografii (s. 78–81) oraz angielskojęzyczne streszczenie (s. 82–84), upiększają zaś estetycznie wykonane, kolorowe reprodukcje kart średniowiecznych ksiąg liturgicznych z przekazami *Visitatio Sepulchri*, zachowanych we wrocławskiej Bibliotece Uniwersyteckiej.

JASNOGÓRSKA MUZYKA DAWNA

Na płytowym rynku wydawniczym ukazuje się od niespełna 2 lat, zupełnie niezauważona przez szerokie gremium melomanów, seria *Jasnogórska Muzyka Dawna*. Dobrze się stało, że zapoczątkowane przed laty, m.in. przez Pawła Podejkę i w Instytucie Muzykologii Kościelnej KUL, na seminarium prowadzonym przez wybitnego muzykologa, ks. prof. Karola Mrowca badania naukowe nad spuścizną muzyczną jasnogórskich archiwaliów nabrały po latach realnie brzmiących form. Stało się to możliwe dzięki powołaniu do życia w 2000 r. Stowarzyszenia *Kapela Jasnogórska*, z energicznym prezesem o. Nikodemem Kilnarem OSPPE na czele, którego celem jest propagowanie muzycznego dziedzictwa narodu zachowanego w jasnogórskich zbiorach, oraz Zespołu Muzyki Dawnej *Kapela Jasnogórska* chlubnie nawiązującego do działającego przez 350 lat na Jasnej Górze zespołu wokalno-instrumentalnego o tej samej nazwie. W skład kapeli, pod dyrekcją Jana Tomasza Adamusa, wchodzi muzycy z różnych środowisk i narodowości, którzy specjalizują się w wykonaniach muzyki dawnej. Jasnogórskie zbiory liczą około 3 tysięcy źródeł muzycznych, w przeważającej większości rękopiśmiennych, a wśród nich około 120 dzieł polskich twórców, z których 40 było ściśle związanych z Jasną Górą; jako muzycy zakonnicy, bądź muzycy świeccy. Oni to właśnie, co jest zrozumiałe, w pierwszej kolejności zasłu-

gują na promocję swych dzieł. Ponadto znajdują się tu kompozycje twórców austriackich, czeskich, niemieckich, słowackich i włoskich. Dla celów badawczych powołano także Zespół Naukowo-Redakcyjny Jasnogórskich Muzykaliów pod przewodnictwem dra hab. Remigiusza Pośpiecha z Uniwersytetu Opolskiego i Uniwersytetu Wrocławskiego, który opracowuje klasztorne archiwum muzyczne oraz przygotowuje źródła do ich wykonania, nagrania i publikacji. Zaiste ogromne to przedsięwzięcie i cenna inicjatywa klasztoru ojców paulinów, wsparta życzliwością i oddaniem wielu osobistości ze świata muzyki z okazji 350-lecia cudownej obrony Jasnej Góry. Organizowane regularnie od 2003 r. koncerty, połączone są z nagraniami, które ukazują się w wydawnictwie *Musicon*.

Do tej pory w serii *Jasnogórska Muzyka Dawna – Musica Claromontana* ukazało się 10 płyt kompaktowych. Dwie z nich (MCCD 01 i MCCD 02) zawierają muzykę na Boże Narodzenie. Na pierwszej są kompozycje: J. Kobierkowicza *Pastorellae*, F. Perneckhera *Offertorium pastorale* i M.J. Żebrowskiego *Missa Pastorialis ex D* w nagraniu *Kapeli Jasnogórskiej* pod dyрекcją J.T. Adamusa, zaś na drugiej tych samych twórców: *Pastorella Caelum gaude*, ponownie *Offertorium pastorale* oraz *Rorate caeli* i *Missa Pastoritia ex D* w wykonaniu Zespołu Muzyki Dawnej z Zamku Królewskiego na Wawelu *Floripari* pod dyрекcją Aleksandra Tomczyka. Na trzeciej (MCCD 03) znajdują się kompozycje W. Dankowskiego (*Vesperae D*) i M.J. Żebrowskiego (*Missa in B*) nagrane przez zespół wokalny *Sine Nomine* i *Concerto Polacco* pod dyрекcją Marka Toporowskiego (warto podkreślić, że płyta ta otrzymała nominację do nagrody „Fryderyk 2005”). Kolejne płyty są już dziełem *Kapeli Jasnogórskiej* pod kierunkiem J.T. Adamusa, której skład wykonawczy zmienił się w zależności od prezentowanych utworów. Twórczości wybitnego jasnogórskiego muzyka M.J. Żebrowskiego, tworzącego w XVIII stuleciu, w całości poświęcono czwarty krążek — z *Vesperae in D* (MCCD 04). Również ta forma muzyki liturgicznej (*Vesperae*), autorstwa o. E. Briknera (1705–1769), paulina i muzyka, jest na kolejnym CD (MCCD 05). Jego *Completorium* i kolejna *Missa ex D* Żebrowskiego stanowią treść szóstego krążka (MCCD 06). Na kolejnych, dostępnych płytach znalazły się *Symfonie kościelne* nr 1, 2, 4, 5, 9, 10 i 11 o. Amanda Ivančica, paulina i muzyka jasnogórskiego (MCCD 07), oraz *Missa F* i *Vesperae D* J. Elsnera (MCCD 08). Na dwóch ostatnich CD (MCCD 09 i MCCD 10) nagrano 8 utworów *Pro processione* (sonata, *andante*), 4 arie (*Lauda Sion*, *Ave Maris stella*, *Eja consonante*, *Salve Regina*), 1 duet sopranowy (*Quem terra pontus*) i chóralne *Mittit ad Virginem* M.J. Żebrowskiego oraz *Symfonie kościelne* o. Amando Ivančica (nr 3, 6 i 7) i Jana Engla (*F-dur* i *G-dur*).

Trudno w krótkiej prezentacji omawiać szczegółowo każdą płytę. Nie ulega wątpliwości, że stanowią pewnego rodzaju *novum* na rynku wydawniczym, prezentując tak zróżnicowaną i bogatą twórczość jednego, ale jakże ważnego w historii naszej kultury muzycznej ośrodka. Znakomici muzycy, specjalizujący się w grze na instrumentach dawnych gwarantują wysoki poziom nagrań. Zauważyć można daleko idącą

precyzję wykonań, dbałość o właściwy styl i nade wszystko radość muzykowania, która przed wiekami z pewnością towarzyszyła *Kapeli Jasnogórskiej*. Osobną uwagę należy poświęcić samemu wydawnictwu. Każda z płyt tej serii (z natłoczonym nadrukiem ze starych rękopisów) posiada drobiazgowo opracowaną wkładkę. Zawarte w niej informacje o kompozytorach i utworach zredagowane są m.in. przez Aleksandrę Patalas, Beatę Stróżyńską i Remigiusza Pośpiecha. Każdorazowo poprzedza je przedmowa o. Nikodema Kilnara, prezesa Stowarzyszenia, wraz z zachętą o włączenie się w dzieło ukazywania polskiej kultury muzycznej z jasnogórskich zbiorów. Zarówno strona tytułowa, jak i wewnętrzne karty wykorzystują przepiękne ilustracje z zabytkowych mszałów pochodzących z XV i XVI w., a przechowywanych w archiwum Klasztoru Ojców Paulinów na Jasnej Górze. W zakrojonym na szeroką skalę i tak ogromnym przedsięwzięciu pojawiły się jednak drobne usterki. Z pewnością trzeba ujednolicić lata życia J.M. Żebrowskiego, bowiem raz czytamy, że urodził się ok. 1705 r., a innym razem, że ok. 1710 r. W przedmowie Prezesa Stowarzyszenia, o. N. Kilnara, począwszy od 3 numeru, Matka Boska „ogrania” zamiast „ogarnia wszystkich płaszczem swojej opieki” W niczym nie pomniejsza to znakomitej pracy redakcyjnej i efektów muzycznych zawartych na płytach kompaktowych z nowej jasnogórskiej serii. Wydanie 10 CD w ciągu właściwie jednego roku najdobitniej świadczy o rozmachu przedsięwzięcia i niesamowitym zaangażowaniu zespołu muzycznego i redakcyjnego. Praca ta słusznie została zauważona przez wspomniany wyżej fakt nominacji *Jasnogórskiej Muzyki Dawnej (Musica Claromontana)* do prestiżowej nagrody „Fryderyk 2005” w kategorii „Album roku — muzyka dawna”. I choćby dlatego muzyka ta, stanowiąca istotną część tradycji kultury polskiej, zasługuje na szerszą popularyzację.

Jan M. Gładysz